

NÁVOD PRE POLITICKÉ STRANY // SEPTEMBER 2023

DAJME SPOTREBITEĽOM NÁSTROJE MANAŽOVAŤ SVOJE ZDRAVIE

SMART
CONSUMER
INSTITUTE

Slovenské zdravotníctvo je v kríze. Pandémia koronavírusu na jednej strane naplno odhalila nízku úroveň odolnosti zdravotného systému, avšak, na strane druhej podčiarkla nevyhnutnú potrebu starostlivosti o vlastné zdravie.

V *Inštitúte moderného spotrebiteľa* prichádzame s touto stručnou publikáciou, ktorou chceme načrtnúť, ako sa pozeráme na **rolu spotrebiteľov a spotrebiteľiek na ceste k efektívnym a odolným systémom zameraným na potreby pacientov a ich prístup k vlastnému zdraviu.** V inštitúte sme presvedčení, že kľúčovým prvkom tejto cesty je práve pacient, pacientka, občan, občianka, spotrebiteľ, spotrebiteľka. V prvom rade sa podľa nás z pasívnych prijímateľov informácií a pokynov musia stať **uvedomelí spolurozhodovatelia schopní zobrať zodpovednosť za svoju budúcnosť do vlastných rúk.** Tento prístup totiž generuje nemalé pozitívne efekty – vrátane zlepšenia zdravotnej gramotnosti, podpory aktívneho životného štýlu ale i podpory samostatnosti a individuálnej zodpovednosti k vlastnému zdraviu. Populácia jednoducho musí mať dostatok informácií, ktoré vytvoria základ k transformácii smerom k zdravšej budúcnosti založenej na poznatkoch.

Ruka v ruke so spomenutými aktivitami podpory zdravia je nevyhnutné zdôrazniť **význam a úlohu posilňovania zodpovednosti spotrebiteľov za zdravie.** Ideálnym nástrojom je koncept self-care, teda zapájanie ľudí do aktivít posilňujúcich ich zdravotné kapacity (či už fyzické alebo aj mentálne) a posilňovanie zodpovednosti vo vzťahu k vlastnému zdraviu. V spojení s preventívnym prístupom k zdraviu to vytvára predpoklad k zdravšiemu a kvalitnejšie prežitému životu nás všetkých.

Publikácia sa preto pozrie na **prínosy posilňovania zodpovednosti spotrebiteľov za zdravie optikou konceptu self-care** zohľadňujúc viacero atribútov vrátane prínosov zdravotnej gramotnosti, úlohy self-care v systéme zdravotnej starostlivosti i prístupu spotrebiteľov ku konceptu self-care.

1. rada

ZLEPŠENIE ZDRAVOTNEJ GRAMOTNOSTI

Zdravotná gramotnosť znamená zdravé rozhodnutia. Jej zvýšenie je prvým krokom k modernému a dlhodobo udržateľnému systému starostlivosti o zdravie. Zdravotná gramotnosť je pre populáciu kľúčovým faktorom k lepším podmienkam pre zdravý a aktívny spôsob života. Vďaka tomu môžeme my ako spotrebitelia aktívne vyhľadávať a uplatňovať poznatky a informácie s potenciálom udržania zdravého a aktívneho života, prevencie ochorení (a to aj tých menej vážnych) ako aj manažmentu týchto ochorení. **Zdravotná gramotnosť teda podnecuje pacientov k vyššiemu záujmu o vlastné zdravie a umožňuje im robiť informované rozhodnutia** s cieľom podpory kvalitného a plnohodnotného života v zdraví.

Podľa *Inštitútu moderného spotrebiteľa* je preto nevyhnutné:

- Dizajnovať **verejné politiky s akcentom na posilnenie piliera verejného zdravia a prevencie.**
- Vytvárať aktivity podporujúce zdravý životný štýl a zodpovednosť ľudí za svoje vlastné zdravie.
- Implementovať vzdelávacie nástroje (vrátane školských či osvetových kampaní) podporujúce budovanie zdravotnej gramotnosti a prehlbovanie povedomia o hodnote vlastného zdravia ako aj prínosoch manažmentu vlastného zdravia.
- Zlepšiť informovanosť spotrebiteľov o preventívnych prístupoch k zdraviu (s cieľom zvýšenia participácie a odolnosti voči dezinformáciám).
- **Podporiť formami digitálnej transformácie zjednodušenie prístupu k spotrebiteľským informáciám,** ktoré zefektívnia rozhodovanie spotrebiteľa (napr. zjednodušenie príbalových letákov).

Jedným z pozitívnych dopadov lepšej zdravotnej gramotnosti bude okrem **efektívnejšej prevencie, posilnenej zodpovednosti obyvateľstva za zdravie aj odbremenenie zdravotného systému.** Lepšie povedomie občanov o vlastnom zdraví totiž zvýši ich schopnosť orientovať sa na ceste pacienta, čo v konečnom dôsledku môže mať pozitívny vplyv aj na **zníženie počtu konzultácií s lekármi (v súčasnosti patrí k najvyšším v EÚ).**

V neposlednom rade podľa nás zvýšenie zdravotnej gramotnosti povedie k **posilneniu dôvery v zdravotnícky systém** a úlohy inovatívnych prístupov k starostlivosti o zdravie. Uvedené prínosy podľa nášho názoru prispievajú k lepšej udržateľnosti systému, jeho odolnosti i prístupnosti.

2. rada

ROLA STAROSTLIVOSTI O ZDRAVIE V ZDRAVOTNÍCTVE

Liečba ochorení je drahšia i zdĺhavejšia ako ich prevencia. Dáta aj príklady z okolitých krajín potvrdzujú, že uplatňovanie účinných prístupov v oblasti prevencie pomáha zachovávať vitalitu a pestovať zdravý život. Slovensko však dlhodobo vedie v nelichotivých štatistikách pokiaľ ide miery liečiteľnej úmrtnosti EÚ. Navyše, na prevenciu vynakladáme najmenej v porovnaní s ostatnými členskými krajinami (len 0,8 % z výdavkov na zdravotníctvo).

Na druhej strane, nevyužitie možnosti predstavujú príležitosti na zlepšenie. V inštitúte sme presvedčení, že je ten správny čas z prevencie a záujmu o vlastné zdravie urobiť celospoločenskú prioritu.

Účinné politiky podpory zdravia dokážu nielen napomáhať predchádzaniu spoločensky závažných ochorení, ale najmä profilovať zdravie ako aktívum, o ktoré sa treba starať, zaujímať a ktoré treba manažovať.

Kľúčovou súčasťou prevencie je pre nás v inštitúte model zapájania spotrebiteľov do aktivít posilňujúcich ich zdravotné kapacity (fyzické aj mentálne) a posilňovanie zodpovednosti vo vzťahu k vlastnému zdraviu, a teda self-care. Tento koncept reflektuje princípy osobnej starostlivosti a spotrebiteľov tak motivuje zaujímať sa o svoje zdravie, uvedomiť si dopady (ne)zdravého a (ne)aktívneho životného štýlu a snažiť sa podľa toho riadiť naprieč jednotlivými obdobiami života. Koncept self-care vnímame ako neoddeliteľnú súčasť zdravotného systému, pretože v sebe integruje viacero vzájomne prepojených elementov (vrátane už diskutovanej zdravotnej gramotnosti, zdravej výživy, pohybovej aktivity či pestovania vitality ba dokonca aktívneho starnutia). **Self-care tiež podporuje schopnosť spotrebiteľov manažovať svoje zdravie (vrátane prípadov menej závažných ochorení), čo môže výrazne zmierniť pretrvávajúci tlak na preťažený zdravotnícky systém.**

Podľa inštitútu by bolo **vhodné naplno využiť potenciál konceptu self-care, ktorý by sa mal stať integrálnou súčasťou prístupov podporujúcich posilňovanie zodpovednosti za zdravie.** Využitie jeho potenciálu totiž môže výrazne prispieť k pozitívnym efektom v podobe spoločenských, ekonomických a individuálnych prínosov na ceste k zdravšej, aktívnejšej a prosperujúcejšej budúcnosti pre všetkých.

2. rada

ROLA STAROSTLIVOSTI O ZDRAVIE V ZDRAVOTNÍCTVE

Podľa *Inštitútu moderného spotrebiteľa* je preto nevyhnutné:

- Ustanoviť prevenciu a starostlivosť o zdravie ako celospoločenskú prioritu.
- Implementovať politiky podpory zdravia akcentujúc význam posilňovania zodpovednosti za vlastné zdravie.
- Vyvinúť úsilie, aby sa koncept osobnej starostlivosti stal integrálnou súčasťou zdravotného systému (vrátane cesty pacienta systémom).
- Vyvinúť **komplexné plány a stratégie na budovanie udržateľného a zodpovedného konceptu osobnej starostlivosti (self-care) s cieľom vytvárania pozitívnych spoločenských, ekonomických a individuálnych efektov.**
- Podporovať **vytváranie finančných mechanizmov**, ktoré motivujú všetkých účastníkov zdravotného systému spoluvytvárať a podieľať sa na efektívnejšom, prístupnejšom a odolnejšom zdravotnom systéme.
- Implementovať politiky podpory zdravia akcentujúc význam posilňovania zodpovednosti za vlastné zdravie a rozširovať povedomie o jeho dôležitosti.
- Zároveň je podľa nás nevyhnutné **posilniť kompetencie vybraných zdravotníckych pracovníkov (vrátane farmaceutov)** a vytvárať platformy, ktoré umožnia lepšiu spoluprácu medzi rôznymi účastníkmi zdravotného systému.

3. rada

ZLEPŠENIE PRÍSTUPU K STAROSTLIVOSTI O ZDRAVIE

Zdravotný systém poskytuje bezpečnú, účinnú a kvalitnú zdravotnej starostlivosti. Prístup k nej na Slovensku dokonca zaručuje Ústava. **Je však potrebné si priznať, že náš zdravotný systém dlhodobo čelí rôznym výzvam (alebo lepšie povedané krízam).** Otázkou zostáva ako zlepšiť jeho odolnosť. Kľúčom k systému, v ktorého centre bude pacient, pritom okrem zabezpečenia udržateľných mechanizmov financovania a finančnej rovnováhy je posilnenie dôvery v systém a zabezpečenie vysokého stupňa ochrany zdravia.

Inštitút vníma potrebu vytvorenia štruktúr systému akcentujúceho zdravie a predchádzanie núdzovým zdravotným situáciám. Kontinuálne zlepšovanie prístupu k starostlivosti a záujmu o zdravie zhmotnené v koncepte self-care podčiarkuje potenciál a pridanú hodnotu pre zvýšenie kvality zdravo a v zdraví žitého života.

Zlepšovanie prístupu k starostlivosti o zdravie je pritom viacdimeziálnym benefitom – pre zdravotný systém, spotrebiteľov aj ekonomiku. Znovu musíme konštatovať, že výdavky Slovenska na preventívnu starostlivosť sú napriek tomu najnižšie v rámci EÚ. Naopak, práve **ambulantná starostlivosť aj lieky jednotlivo „pohlta“ asi tretinu bežných výdavkov na zdravotníctvo.**

Efektivita a produktivita systému sa podľa nás zlepší, ak spotrebiteľia budú schopní manažovať svoje zdravie aj v prípade menej vážnych ochorení – uľaví sa tak veľmi zaťaženej primárnej sfére. Schopnosť spotrebiteľov manažovať svoje zdravie práve v prípade menej vážnych ochorení môže výrazne prispieť k šetreniu obmedzených verejných zdrojov pričom platí, že Slovensko by investovaním do politik presadzujúcich princípy self-care mohlo ušetriť nemalé finančné prostriedky.

Z hľadiska liekovej politiky je zrejmé, že **konkurencia na trhu s liekmi výrazne znižuje ceny a liečba sa tiež stáva dostupnejšou.** Self-care koncept aj v oblasti liekovej politiky disponuje značným potenciálom. Otvorenie trhu voľnopredajných liekov aj mimo lekární by zaiste zvýšilo konkurenčný trhový tlak, čím by sa jednak zlepšila dostupnosť pre spotrebiteľov a znížil by sa aj objem výdavkov na lieky. O relevancii uvedených argumentov svedčia pritom aj príklady z ostatných krajín EÚ, kde pravidlá predaja uvedeného sortimentu dobre fungujú. Až 59% európskych štátov za určitých podmienok povoľuje predaj vybraných liekov aj mimo lekární.

3. rada

ZLEPŠENIE PRÍSTUPU K STAROSTLIVOSTI O ZDRAVIE

Prirodzene, že **prístup k starostlivosti o zdravie musí byť inkluzívny a tvorený na základe koordinácie** zohľadňujúc princípy kvality, bezpečnosti, účinnosti a finančnej udržateľnosti. Zdôraznenie hodnoty zdravia ako každodennej súčasť pritom vnímame v inštitúte ako nevyhnutný atribút na ceste k lepšiemu porozumeniu zdravia, upevneniu vzťahu k nemu, a teda aj využívaniu potenciálu efektívnej, zodpovednej a dostupnej zdravotnej politiky.

Podľa *Inštitútu moderného spotrebiteľa* je preto nevyhnutné:

- **Vytvárať priaznivé prostredie pre spotrebiteľov v rámci prístupu ku konceptu self-care** a zvyšovať ich ochotu / záujem o vlastné zdravie.
- Kooperatívnym spôsobom poukazovať na zdravotné, ekonomické aj spoločenské prínosy starostlivosti o vlastné zdravie a zvyšovať informovať spotrebiteľov o tomto koncepte a jeho nástrojoch.
- Zdôrazňovať benefity starostlivosti o vlastné zdravie v kontexte vyššej efektivity a finančnej udržateľnosti systému (vrátane možnosti odľahčenia primárnej sféry či dosiahnutia úspor v liekovej politike zlepšením dostupnosti voľnopredajných liekov).